

© Robin van Lonkhuijsen/ANP

INTERVIEW · 13 AUG · ⌚ 11 MIN

Advocaat Bénédicte Ficq: 'Chemours accepteert dodelijke slachtoffers door zijn vervuiling'

MIRA SYS

Strafrechtadvocaat Bénédicte Ficq doet voor ruim tweeduizend mensen aangifte tegen de leidinggevendenden van pfas-producent Chemours. Als de zaak doorgang vindt bij het Openbaar Ministerie, kan de leidinggevendenden een jarenlange gevangenisstraf boven het hoofd hangen. Een zeldzaamheid als het gaat om grote vervuilers. In gesprek met Follow the Money verklaart de topadvocaat: 'Ik wil ceo's erop wijzen dat het niet normaal is dat je je omgeving ziek maakt.'

Op de foto gaat ze niet graag. Ze vindt dat 'echt een straf', want 'dan moet ik weer poseren, en dat kan ik niet, en me optutten, dat doe ik eigenlijk nooit.' Toch wordt strafrechtadvocaat Bénédicte Ficq (65) – krullend haar, guitige glimlach – regelmatig om een foto gevraagd.

Als een van de bekendste strafrechtadvocaten van Nederland kwam ze meermaals in het nieuws: toen ze kickbokser Badr Hari verdedigde, toen ze in 2016 een grote zaak aanspande tegen de tabaksindustrie en hun 'sjoemelsigaretten', en toen ze in 2021 een massa-aangifte deed tegen de vervuilende staalproducent 🏢 Tata Steel.

Ook nu staat Ficq in de belangstelling. Vanuit een sober ingerichte ruimte in haar kantoor in Amsterdam – een ruimte die ze zelf 'erg lelijk' vindt – vertelt Ficq over een massa-aangifte die ze voorbereidt tegen pfas-producent Chemours in Dordrecht. 🏢 Chemours vervuilde jarenlang de omgeving met pfas en wist al enkele decennia hoe schadelijk deze stoffen zijn. Eind augustus legt Ficq die aangifte neer bij het Openbaar Ministerie.

WAT ZIJN PFAS?

Pfas – voluit poly- en perfluoralkylstoffen – is een verzamelnaam voor duizenden (meer dan negenduizend) door de mens gemaakte stoffen, die gebruikt worden in producten die water- of vetafstotend zijn, zoals fastfoodverpakkingen en regenjassen. Ze worden ook wel *forever chemicals* genoemd, omdat ze vrijwel niet afbreken in het milieu en zich ophopen in mens, plant en dier. Daardoor kunnen ze een gevaar vormen voor de gezondheid.

Wetenschappers linken enkele pfas-soorten aan voortplantingsproblemen, problemen met de ontwikkeling van ongeboren kinderen en kanker. Sinds begin 2021 worden pfas ook officieel gelinkt aan problemen met het immuunsysteem. Iedere soort heeft andere eigenschappen, waardoor de ene pfas-soort giftiger is dan de andere. Sommige soorten kunnen zich heel snel in de bodem en in het water verplaatsen, andere weer minder snel.

In de Verenigde Staten zijn de producenten van de stoffen – DuPont (nu: Chemours) en 3M – al langer in opspraak vanwege grootschalige milieuvervuiling.

In deze zaak doet u aangifte tegen de leidinggevenden en niet tegen het bedrijf zelf. Waarom kiest u voor die persoonlijke aanpak?

'Bedrijven zijn niet zo onder de indruk van een opgelegde schadevergoeding of een boete. Ze nemen dat simpelweg mee in de productprijs. Bedrijven stoppen niet met hun ziekmakende vervuiling. Mede daarom doe ik via de strafrechtelijke route aangifte van criminele verontreiniging waardoor gevaar voor de gezondheid kan ontstaan. Die aanvliegroute raakt de voormalige en huidige ceo's van de bedrijven

recht in het hart. Ze kunnen als leidinggevendens persoonlijk veroordeeld worden, waardoor ze zich niet meer kunnen verstoppen achter een bedrijf.

Een soortgelijke aangifte deed ik tegen Tata Steel, waarnaar nu al anderhalf jaar een politieonderzoek loopt. Ik wil ceo's erop wijzen dat het niet normaal is dat je je omgeving ziek maakt, dat dat een misdrijf is. Iedereen begrijpt dat je mensen niet mag vermoorden, niet in elkaar kunt slaan. Toch is het op de een of andere manier gewoon *done* om een vervuilend bedrijf in een dichtbevolkt gebied zijn gang te laten gaan.'

Is er ooit een ceo voor vervuiling in de gevangenis beland?

'De procedure om leidinggevendens van bedrijven, die op grote schaal vervuilen, te veroordelen – artikel 173a van het Wetboek van Strafrecht – is niet nieuw, maar wordt zelden gebruikt. Het is ook een zwaar delict: als bewezen is dat mensen ziek worden van vervuiling, staat er twaalf jaar gevangenisstraf op. Gaan ze er dood aan, vijftien jaar.

In Italië zijn leidinggevendens van een staalbedrijf veroordeeld voor twintig en 22 jaar gevangenisstraf, in Nederland is zo iets nog niet eerder gebeurd.'

Bereidt u deze zaak met een team voor of doet u dat alleen?

'In Amerika hebben advocaten een heel team om bewijs te verzamelen, in Nederland doe je aangifte en draag je de zaak over aan het Openbaar Ministerie. Als advocaat lever je onderliggende stukken aan waaruit blijkt dat je het een haalbare zaak vindt. Vindt het OM dat overtuigend genoeg, dan vraagt zij de politie om op zoek te gaan naar bewijsmateriaal.'

Meer dan tweeduizend mensen hebben zich aangemeld voor de strafzaak en met crowdfunding is vrij snel een streefbedrag van 30.000 euro opgehaald. Zijn dit soort zaken een verdienmodel?

(geërgerd) 'Die veroordelen over zakkenvullen irriteren me. Ik doe ook veel pro-Deozaken, al is dat hier niet het geval. Er is een fundraising geweest, maar ik doe dit voor een acceptabel uurbedrag, omdat ik dit

maatschappelijk heel belangrijk vind. Dus voor de mensen die denken dat dit een verdienmodel van me is, dat is totale *bullshit*. Voor mij is dit een relatief onderbetaalde zaak. Ik mag hopen dat zich een keer een mecenas meldt die zegt: “Oké, David tegen Goliath, we gaan daar eens even flink wat geld in pompen”.’

Het eerste Follow the Money-artikel over pfas stamt uit 2015, toen werd de suggestie opgeworpen dat DuPont (nu Chemours), dat in de Verenigde Staten grootschalige pfas-vervuiling veroorzaakte, ook in Nederland de omgeving zou vervuilen. Onderzoek van het RIVM bevestigde dat. Daarna volgde een reeks artikelen over de schadelijkheid van de stoffen. Ook het AD maakte jaren geleden een serie artikelen over de stoffen. Hoe komt het dat deze problematiek nu pas echt tot een grote zaak leidt?

‘Milieu is *booming* op dit moment. Terecht, want we zijn ten onder aan het gaan en dat beginnen mensen te beseffen. Soms moet het kwartje ook een beetje vallen. Bij mij gebeurde dat door een uitzending van *Zembla* over pfas. Toen dacht ik: hoe is het in vredesnaam mogelijk dat dit niet aangepakt wordt door het Openbaar Ministerie?’

Zelfs mensen die er werkten en wel op de hoogte waren, normaliseren de schade.

‘Ons brein is zo geprogrammeerd. Dat doen rokers ook. Ik ben zelf een ex-roker. Op mijn veertiende begon ik met roken. Als iemand tegen mij zei: ja daar kun je wel kanker van krijgen over twintig à vijfentwintig jaar, dacht ik: dat is een leven ver weg.

Met de klimaatproblematiek zie je nu hetzelfde. Mensen willen het niet weten, onderschatten het probleem. Ons brein doet dat met ons, want het is eigenlijk alleen maar berekend op direct gevaar. En dan ook nog eens direct gevaar voor jezelf of je naasten. Voor de rest interesseert het de mens helemaal geen ruk. Pas nu mensen zelf op vakantie gaan naar Zuid-Frankrijk, Zuid-Spanje of Slovenië komt het binnen.

Ook pfas zijn in die zin lastig. Ze zijn niet acuut giftig, je ziet ze niet, je proeft ze niet. We denken: het zal wel meevallen, mijn opa is ook al 93.

We vluchten niet voor iets wat te ver van ons vandaan is, wat niet zichtbaar is of in de tijd te ver van ons af ligt.'

Maakt Chemours zich volgens u schuldig aan moord op termijn, iets wat u eerder ook opwierp over Tata Steel?

'Ik beschuldig beide bedrijven niet van moord. Wel van het accepteren van dodelijke slachtoffers op termijn. Dat de productie en het lozen van pfas gewoon doorgaat, vind ik crimineel. Absurd dat dit getolereerd wordt. Zeker omdat de vervuiling door pfas permanent is. *Forever chemicals in your body* én in het milieu. Ze stapelen zich op. Naar die stapeling kijk ik op dezelfde manier als naar de vervuiling door Tata Steel. Dit is misschien nog wel ernstiger, want deze vervuiling kan niet eens afgebroken worden.'

'Als ecocide in het wetboek van strafrecht opgenomen wordt, zit ik klaar met een aantal aangiftes'

Is er in het strafrecht, naast het beschermen van mensen en gezondheidsschade, ook genoeg ruimte voor het beschermen van de natuur?

'Op Europees niveau zijn partijen bezig om lidstaten te verplichten ecocide in het wetboek van strafrecht op te nemen. Dat zou een hele belangrijke stap zijn. Ecocide omvat veel meer dan alleen gezondheidsschade bij de mens, dat gaat ook over het beschermen van ecosystemen. Ik zou dat geweldig vinden. Dan zit ik absoluut klaar om een aantal aangiftes te doen.'

Gaat dat lukken denkt u?

'Ik denk dat dat wel gaat gebeuren. Maar misschien te laat.'

Een tijdlang deed u zaken zoals de verdediging van Badr Hari of de

verdachte van de balpenzaak. Nu bent u met een aantal grote (milieu-)activistische zaken bezig, wat was het omslagpunt?

‘Dat was de tabakszaak, waar ik zag hoe machtige bedrijven geniepig probeerden om een ziekmakend product voor te stellen als een genotsproduct. Ik zag parallellen met Tata Steel, waar de schade van vervuiling werd gebagatelliseerd. Ik hoopte stiekem dat mensen zich bij mij zouden melden voor een zaak tegen Tata Steel, en dat gebeurde ook. Later kwamen mensen naar me toe en vroegen of er bij Chemours ook een soort Tata-Steel-zaak in zat.

Voorheen durfde ik het beest een tijdlang niet echt in de bek te kijken, zo erg vond ik de afbraak van natuur en milieu. Nu durf ik dat wel en denk ik: ik doe het gewoon, dan maar een druppel op een gloeiende plaat.'

Vandaar ook uw aansluiting bij klimaatactiegroep Extinction Rebellion. Hoe kijkt u naar het samengaan van activisme en advocatuur?

'Ik vind het niet meer dan normaal. In *no time* blijf ik nu 65 te zijn. Ik kijk met schaamte terug naar de tijd dat ik níet activistisch was toen ik

jong was. *The sky was the limit* toen.'

Waarvoor schaamt u zich?

'Natuurminnend ben ik altijd geweest: ik ging met de fiets in plaats van de auto, at niet graag vlees, hield niet van vliegen. Maar ook ik heb heel lang niet willen zien dat de natuur vernietigd werd om me heen, ik ben gewoon een struisvogel geweest. Ik wilde het niet zien, kon het niet aan. Als ik een natuurramp op het journaal zag, zapte ik weg.'

Gaat u zich vanaf nu alleen nog maar op dit soort zaken richten?

'Nee, ik sta ook nog steeds individuen bij in het strafrecht, dat vind ik belangrijk om te blijven doen. Daar ben ik wel selectief in. Ik wil bijvoorbeeld geen spreekbuis zijn voor ultrarechtse polariserende ideeën.'

Zijn er nog situaties te bedenken waarin u een bedrijf als Shell of Chemours bijstaat?

'Kansloos. Totaal kansloos. Maar als Shell een transitieprong zou maken en zich volledig zou distantiëren van de fossiele energiemarkt – een totale illusie, want ze investeren daar alleen maar in – en het bedrijf zou daarop worden aangesproken door de aandeelhouders, dan zou ik me bij wijze van spreken laten omscholen om Shell daarin bij te staan.'

Zolang een bedrijf zich netjes aan de regels houdt, hoeveel van de schade is het bedrijf dan aan te rekenen?

'Zij weten alles. Shell, alle fossiele industrieën, alle tabaksindustrieën, alle chemische industrieën. Ze hebben de informatie in hun achterkamertjes liggen. De fossiele industrieën weten al dertig jaar dat ze meewerken aan een volledige klimaatverschuiving. In het strafrecht heet dat opzet. Als de regelgeving tekortschiet, heb je als bedrijf nog steeds een verantwoordelijkheid en een zorgplicht.'

Chemours was op de hoogte dat een andere pfas-producent, 3M, in 1979 proeven had gedaan met pfas en apen. Het bedrijf had de apen een pfas-variant toegediend. De proef moest voortijdig worden gestaakt omdat alle apen binnen drie weken dood gingen. Als een aap doodgaat, gaat een mens ook dood.'

Is het doel van deze zaken om bedrijven als Tata Steel en Chemours te sluiten?

'Sluiting is niet het primaire doel. Het doel is dat deze bedrijven – realistisch gezien – zo groen en schoon mogelijk gaan produceren. Dat ze mensen niet ziek maken. In zijn algemeenheid moet ik mezelf ook aankijken. Ik heb sleutels, een telefoon. Die dingen moeten geproduceerd worden. We moeten met z'n allen gaan beseffen dat het niet langer zo kan. Daar is een sterke autoritaire overheid voor nodig, die ons hele strikte voorwaarden oplegt, want het vlees is zwak.'

Pardon?

'Op dit vlak is dat denk ik nodig. Als mensen niet in staat zijn zich te beheersen, of het nu gaat om kleding kopen of met de auto naar werk gaan, is er een overheid nodig die dit reguleert. Kennelijk zijn we zelf niet in staat om dat vrijwillig te doen.'

‘Er zal een mondiale autoritaire regering op klimaatniveau moeten ontstaan, die op vele fronten quota oplegt’

Krijgen we dan geen politiestaat?

‘Op dit vlak zullen we moeten, we kunnen niet doen alsof we zo door kunnen. Er zal een mondiale autoritaire regering op klimaatniveau moeten ontstaan. Die moet op vele fronten quota opleggen: dat je maar een beperkt aantal vliegkilometers mag maken, dat je als je nog jong en fit bent geen gebruik mag maken van gemotoriseerd verkeer, dat fossiele energie wordt uitgefaseerd, enzovoort. Ik ben maar een simpele strafrechtafvoocat, ik heb de oplossingen niet: mensen met autoriteit zullen die verantwoordelijkheid moeten nemen.’

Chemours wil het overgrote deel van de pfas-uitstoot terugschroeven, Tata Steel zegt de groene toer op te gaan. Is dat voldoende?

‘Dat zeggen is niet genoeg, ze moeten het ook doen. Het excuus dat consumenten nu eenmaal hun producten willen, is te makkelijk. Bedrijven maken er ook reclame voor, laten het zo onze *greedy* harten instromen.’

Pfas zitten niet enkel in regenjassen en pannen, maar ook in zaken die belangrijk zijn voor de energietransitie, zoals zonnepanelen en elektrische auto's.

‘Ja, dat is een dilemma, dat realiseer ik me heel goed. Maar dan zou je kunnen bedenken wat echt nodig is en wat niet. Hoe het geproduceerd wordt, en waar de restproducten blijven. En of daar geen alternatieven voor moeten worden gezocht. Dat zijn inderdaad grote uitdagingen.

Maar die moeten we met z'n allen aangaan, voor het te laat is. Ik sta

daar vrij pessimistisch in. Misschien moeten we gewoon maar aanvaarden dat we uitgeroeid zullen worden. (*Lachend*) Nou ja, en ik probeer nog even stuiptrekkend zo'n aangifte te doen tegen Chemours.'

Heeft het nog wel zin om de ceo's van Chemours achter de tralies proberen te krijgen, als we onszelf toch al aan het uitroeien zijn?

'Het is altijd nuttig, je moet niet de handdoek in de ring gooien. Daar waar het lukt, moet je proberen iets tegen vervuiling te doen. Zo'n zaak kan andere ceo's van vervuilende bedrijven afschrikken. Dat is belangrijk, al is het een druppel op gloeiende plaat.'

REACTIE CHEMOURS

Chemours zegt dat het haar producten 'op verantwoorde wijze' produceert, en dat haar producten essentieel zijn voor een moderne en groene samenleving, onder andere voor de productie van microchips en schoon waterstof.

Volgens de woordvoerder neemt het bedrijf consequent stappen om uitstoot van pfas te verminderen. Ze benadrukt dat Chemours zich 'inzet voor de gezondheid en het welzijn van onze medewerkers'. 'Onze kernwaarden stimuleren veilig werken met stoffen volgens normen die strenger zijn dan de wettelijke vereisten.'

De woordvoerder wijst nog op een recent rapport van de Onderzoeksraad voor Veiligheid (OVV) dat zich richt op de hedendaagse bedrijfsvoering bij Chemours en concludeert dat de overheid en Chemours samen ervoor hebben gezorgd dat de uitstoot van HFPO-DA door Chemours aanzienlijk is verminderd binnen aangescherpte vergunningsniveaus.

Voor een uitgebreidere reactie van Chemours, zie [de reactie](#) op een uitzending van *Zembla* over het bedrijf, die sterk overeenkomt met de reactie op deze productie.

Auteur: **Mira Sys**

Onderzoeksjournalist, gespecialiseerd in de Nederlandse bodem en milieuwetgeving.